

Meghitt, álomszerű varázslatok

Kristófi János retrospektív tárlata

A nagyváradai várgalériában a neves váradai festőművész, Kristófi János alkotásaiból nyílt retrospektív kiállítás augusztus 17-én. Méltó megemlékezés e tárlat a 2014-ben elhunyt művészeiről, míg az anyag maga bepillantást enged Kristófi varázslatos, kifinomultságról tanúskodó és bölcs derűben, harmóniában bővelkedő világába.

A retrospektív kiállítást MARIA ZINTZ művészettörténész és HOLLÓ BARNÁ képzőművész nyitotta meg. Maria Zintz egy átfogó, összegző, lényegre törő tanulmányt is írt a tárlat megnyitására készülve, az írást MOLNÁR JUDIT közíró, magyartanár fordította le magyar nyelvre. A vernisszáson a művészettörténész szeretettel, tisztelettel szólt Kristófi János életútjáról, művészetéről. Szabadon beszélt, nem felolvasott, az általa írt esszé lényegét, esszenciáját sommázza. Maria Zintz jól ismeri a művész munkásságát. Mint mondta, meghatja ez a mostani vernisszás, hiszen sok emlék felidé-

ződik, eszébe jut például, amikor a nyolcvanas években első alkalommal nyitott meg Kristófi-kiállítást. Arra is visszaemlékezett, amikor 2005-ben a festőművész nyolcvanadik születésnapját ünnepelheték a váradai művészetbarátok. Hangsúlyozta: Kristófi János festett, rajzolt, anélkül, hogy érdekelte volna a divat. Neki megfelelt a hagyományos festészet figurális koncepciója, nem hitt abban, hogy a festőknek filozófusokként kellene kifejezniük magukat. A hagyományos festészet varázslatosságát, gazdagságát nem találta idejétmúltnak. „A szépség, a jóság, a hűség, a harmóniára való törekvés mindig is létezett, és mindez nem változik meg egykönnyen” – vallotta Kristófi János.

Maria Zintz mesélt arról, miként hatott a festőművészre falusi származása, miként jelenítette meg képein a vidéki életet. Amint a művészettörténész tanulmányában megfogalmazta: „Kristófi János mindig előnyben részesítette a hagyományhoz és a valóság, a konkrétumok átélényegítésének módzataihoz való biztos kötődést. (...) életműve sajátos, jól megkülönböztethető egyéniségről árulkodik, függetlenül az időszakoktól, amikor a nagyváradai képzőművészek csoportjában

alkotott. Kedvenc témája a tájkép volt, vidéki származása kétségtelenül meghatározta az előszeretettel festett falusi tájak sokaságának jelenlétét az életműben. A kezdetektől fogva biztos kézzel uralta kifejezőeszközeit, egyéni stílusát a rajzban, a nyílt vonalvezetésben keresve és találva meg, határozott és szándékos komolysággal »írva« a részleteket, elkerülve az erős tónusokat. Az indulása idején festett, Kolozsvár környéki, bihari vagy resicabányai és petrozsényi tájképek csodálatra méltón fegyelmezett szerkezeti logikáról, komolyságot sugalló megmunkálásról árulkodnak. A rajz majdnem minden alkalommal nagyon biztos kézzel vall, de a túl erős színeket már akkortájt »átszűri« különböző szürkékbe – mondhatnám úgy is, a szürke már akkor és mindvégig egyfajta »saját színfoltja« szerénységének, annak a módnak, ahogyan a világhoz szólni és valami akar, csendesen, sotto voce, mellőzve bármiféle túlhajtott kirívást. Tehát tompítja a színeket – leggyakrabban az okker, a barna és a zöld árnyalataival fogadja be a hivalkodó világot, elutasítva a harsány ragyogást és a hangoskodást. Számára a szántóföld formai érdekességei, a falusi ösvény útvonala, a kátyúk és huppanók az elsődleges fontosságúak. Falusi tájképein nagyon gyakran jelenik meg az út. Vagyis az alkotó számára, aki miután letelepedett Nagyváradon, lényében tovább hordozta a falu világát és lelkét, vagyis az álmodozásra hajló ember számára az út

egyben a nyitás felé mutató irányt is jelenti. Ilyen értelemben többféleképpen jelentkezik az út: nyíltan, szó szerinti értelemben, földútként – mint ösvény, vágás, emelkedő vagy lejtő –, illetve elvontan, mint az ég felé vágyó tekintetünket és lelkünket hordozó jelkép. A festmény terének váltakozó elrejtése és felfedése jellegzetes Kristófi-megoldás, mivel gyakran olvasztja be a tekintetet a tájba, visszafogott összetettséggel váltakoztatva egyik egyszerű folyamatot a másikkal, ami majdnem minden alkalommal emberséggel tölti fel az illető tájat.”

Szó volt továbbá Kristófi János családszeretetéről, a Hoványi Judit szobrásszal-keramikussal kötött frigyről. Tíz gyermeket neveltek föl szeretetben, békeességben, pedig azokban az időkben sem volt könnyű és egyszerű dolog nagycsaládosnak lenni. Az is fontos a piktor életútjában, hogy nem változtatta gyakran a stílusát, és a megújulás mindig összhangban volt az egyéniségével. Most következzen megint egy részlet a tanulmányból: „Amikor már a festőművész kezdett beilleszkedni Nagyvárad városi életébe, észrevehetően változott tájképeinek tematikája: alkotásainak fontos elemévé vált a városi táj, a leggyakrabban emberi jelenléttel is felűsítve. Festményeinek szereplőit nem mindennapi munkájuk közben jeleníti meg, épp ellenkezőleg, inkább pihenés, kikapcsolódás közben éri tetten őket, séta közben, a parkok padjain, vagy kisebb csoportokban, ahogy mendégelés közben beszélgetnek, láthatóan megszabadulva a napi

gondok súlyától. Kristófi képein a séta egyfajta ünneppé nemesül, vagy »megfertőződik« a látogatások ceremóniájával, ahogy utolsó alkotói periódusának egyre több festményén látható. Az utolsó alkotói időszakának más műveiben a városi tájképen a természet »beszűkülést« jelent, vívódásainak tanúja vagy metaforája lesz, de leggyakrabban a városi tájkép valamiféle »elvonulást« sugall a természet egy zugába, nem azt a totális jelenlétet a természet abszolútumában, ahogy a régebbi falusi tájképek zömében érzékelhető volt. A nyolcvanas évek második felében önkéntelenül is óhajtotta kifejezőeszközeinek a megújulását, de ezeknek valódisága csakis egyéniségével összhangban történhetett. Miután stílusát a vonalvezetésben kereste, széles, tárt vonalakkal »írva« meg eléggé áthatóan a térbeli építkezés plasztikáját, tudatos, természetes komolysággal, a helyi színvilág árnyalataihoz hűen, Kristófi úgy kezdte önmagát meghatározni, mint egyfajta szabadabb művészeti forma hívét, olyan vonalvezetést alkalmazva, ami ne szűkítse össze a színvilágot, inkább rejtse a színek mögé az árnyalatokat. A halvány, megtört színeket legtöbbször egyre vékonyabb rétegben viszi fel a vászonra, úgy jelenítve meg a formákat, mintha párafelhőben lennének. Ezek közül a festmények közül több úgy jelenik meg, különösen a belső térkompozíciók, enteriőrök esetében, mintha vázlatos, elnagyolt rajzolatú álmotörredékek volnának. Észrevétlenül irányítanak, vezetnek a lágy árnyak a városi mindennapok életének bántó hangjaitól, zajaitól távoli, titokzatos világa felé. Ezek a jelenetek, a sze-

A népes Kristófi család néhány tagja a megnyitón

mélyekkel benépesített enteriőrök Kristófi kedvenc témájává válnak. *Balettlecke, Nő a zongoránál, Kamarazene, A hegedűművésznő, Fiatalasszonyok beszélgetnek, Lányok a szobában* – olyan témák, amelyek nagyon gyakran visszatérnek az új alkotói időszaknak a festményein, mintegy a csend, a lelki harmónia, a művészetnek, különösen a zenének köszönhetően, emelkedett szellemi élményeket sugározva.” Kristófinak fontos volt a zene varázsa, s ezt különös érzékenységgel tudta ábrázolni. Nemcsak az ő mindennapjaiban, hanem egész családjának életében nagyon fontos a muzsika. Nagy kifinomultsággal festi meg a különféle életképeket, a házikoncertek mozzanatait, a légies alakokat.

Persze a természet szeretete megmarad. „Falusi gyökerei arra ösztökélik a művészt, hogy továbbra is fessen vidéki tájakat, különösen nyáron és ősszel, az alkotótáborok és a tanulmányutak idején vagy a szülőfalujában tett látogatásokkor. Igaz, már nem olyan stílusban fest, mint fiatalkorában, mégis, összehasonlítva a városi tájképekkel és különösen az enteriőrökkel, ezekben a falusi tájképekben a benyomásoknak egy olyasfajta tisztasága jelenik meg, ami a természetbeni festés boldogságáról árulkodik. Sok tájképet festett bihari tájakon, mint Remecen, Fugyivásárhelyen, Bucsán, Püspökiben, Sonkolyoson, ahol az uralkodó természeti forma a domb. Nemegyszer úgy választotta ki a helyet, ahonnan be tudja fogni, mintha merítővel tenné, az egész tájat, a hallgatag, enyhén

hullámzó dombhátak védelmében meghúzódó, lekaszált, kazlakba gyűjtött fűvel, olyan tájban, melynek tompa vagy üde zöldje a nyári napok tiszta és szelíd fényében a kedves, megnyugvásban feloldódó érzést sugalló szín lesz. Olyan tájegységek ezek, melyeket Kristófi áldottnak tart, melyeket mintha mindenütt tudatosan keresne, de csak a bihari vidéken találna meg, ahol nemcsak kedvenc kompozíciós tájegységét, hanem óhatatlanul a lelkének is a legkedvesebbet leli meg.”

A fényvel való játék, a városi képeken is gyakran feltűnő templomok körül fölsejlő fénysugarak spiritualitást, különös misztikumot, meghittséget adnak képeinek. „Megfigyelhető, hogy Kristófi tájképeiről, legyenek azok falusi vagy városi tájak, szinte soha nem hiányzik a templom, magasra nyúló tornyával, hegyében a kereszttel. Tehát nem meglepő, hogy – különösen az utolsó időkben – vallásos témájú képeket is festett, melyek közül egyeseket befejezett, másokat vázlatok, tanulmányok, részletek formájában templomok díszítésére hagyományozott.”

Holló Barna a vernisszázson elmondta: „János bátyám az utolsó pillanatig felfigyelt a legapróbb újdonságra is. Ő egész életében konstans maradt. Kitartott amellest, ami a klasszikus művészetre jellemző. Ha változás történt, kereste a változás okait. Kettős út volt előtte, merthogy mind orgonaművészet, mind képzőművészet szakra fölvettek az egyetemen.

„...elnagyolt rajzolatú álomtöredékek... Észrevétlenül irányítanak, vezetnek a lágy árnyak a városi mindennapok életének bántó hangjaitól, zajaitól távoli, titokzatos világa felé.” (Maria Zintz; Molnár Judit fordítása)

Ez a kettős út valamiképpen megmaradt, hiszen zenei érzékenység, belső ritmika lüktet képeiből, amelyeket szívvel alkotott.”

GAVRUCZA TIBOR, a váradi Tibor Ernő Galéria vezetője amolyan kiegészítés gyanánt *Az alkotás misztériumáról* című Számadó Ernő-versest olvasta föl. A művész egyik gyermeke, aki szívvel-lélekkel szervezte a mostani retrospektív tárlatot, KRISTÓFI KRISTÓFI köszönetet mondott a segítségért, a kiállítótér rendelkezésre bocsátásáért a Romániai Képzőművészek Szövetsége nagyváradi szervezetének. Elmondta: szeretné elérni, hogy legyen Váradon egy állandó Kristófi János-kiállítás. Elújságolta továbbá, hogy Maria Zintz azt tervezi: ír egy komoly, átfogó könyvet Kristófi Jánosról.

Hogy az élőzene se maradjon el, az eseményen THURZÓ SÁNDOR JÓZSEF brácsaművész muzsikált. Befejezésül Macalik Alfréd váradai képzőművész, zeneszerző egyik kompozícióját játszotta el.

Ezután lehetett szemlélődni, nézegetni a csodálatos, álomszerű világot megjelenítő festményeket (a művész különböző korszakaiból). A várgaléria egyik alkóvjában pedig

a festőművésszel készült beszélgetéseket vetítették. Az egyik film a Román Televízióknak készült, a másik portréinterjú pedig Csáky Zoltán műve az *Arcélek* sorozatból.

TÓTH HAJNAL

Kristófi János fontosabb életrajzi adatai

1925. december 15-én született Monospetriben, ötgyermekes gazdálkodócsalád fiaként.

1946 és 1949 között, érettségi után kántortanító volt Kárásztelken.

1949-ben sikerrel felvételizett a kolozsvári Magyar Művészeti Intézet orgona és festészet szakára, végül az utóbbit választotta hivatásául.

1950 és 1954 között elvégezte a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán a művésztanári szakot.

1953-ban, még főiskolásként részt vett a kolozsvári tartományi tárlaton.

1955-ben a nagyváradi Népi Művészeti Iskola tanára lett; 1986-ig, nyugdíjba vonulásáig tanított ott.

1956-ban feleségül vette Hoványi Judit szobrász-keramikust. 1957 és 1973 között tíz gyermekük született.

1958-ban feleségével rendezte első egyéni kiállítását Nagyváradon, ezután szinte

évente voltak egyéni kiállításai, sok-sok csoportos tárlat résztvevője volt itthon és külföldön is. Számos hazai és külföldi tanulmányúton járt, szívesen időzött különböző alkotótáborokban is.

1997-ben a Körösvidéki Múzeum termeiben rendezték meg első retrospektív életműkiállítását.

2010 őszén a budapesti Gellért Szállóban nagyszabású egyéni kiállítást szerveztek a 85. évét betöltő művész tiszteletére.

2011 novemberében Nagyváradon, a Vizuális Művészetek Galériájában állított ki munkáiból.

2012 decemberében volt utolsó nagyváradi tárlata, a Partiumi Keresztény Egyetemen.

2014. január 5-én hunyt el, életének 89. évében.

Díjak: Pro Partium díj (2002), Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje (2011).